

УДК 004.9

Максим'як Ю. - ст. гр. СНа-12

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ОПОВІЩЕННЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Науковий керівник: д.е.н., професор Матійчук Л.П.

Maksymiak Yu.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

PROBLEMS OF NOTIFYING PEOPLE WITH DISABILITIES IN UKRAINE: ANALYSIS AND WAYS TO IMPROVE

Supervisor: Doctor of Economics, Professor Matiichuk L.P.

Ключові слова: система оповіщення, інформування населення, МАСЦО.

Keywords: notification system, public information, MASCO.

В Україні, за офіційними даними, проживає понад 2,7 млн осіб з інвалідністю, серед яких значна частина має сенсорні порушення, зокрема зір і слух. Згідно з даними Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, станом на 2022 рік понад 37 тисяч осіб мали підтверджені порушення слуху, з них близько 5 тисяч мешкають у Києві. У контексті триваючої збройної агресії забезпечення доступності систем раннього оповіщення для таких громадян є не лише питанням інклюзивності, але й критичним чинником збереження життя і здоров'я.

Питання оповіщення населення в Україні регламентується Положенням про організацію оповіщення у сфері цивільного захисту, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 року № 733. Цей нормативний документ встановлює загальні принципи і механізми передачі сигналів тривоги органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та населенню, проте адаптація систем оповіщення до потреб осіб з інвалідністю в ньому згадується лише побічно. Зокрема, не деталізується, як саме мають бути забезпечені альтернативні способи інформування для осіб з порушенням слуху, зору чи іншими обмеженнями. Внаслідок цього, під час збройної агресії 2022 року були зафіксовані випадки загибелі громадян з порушеннями слуху, які не отримали своєчасного сповіщення про небезпеку – зокрема, через те, що не почули сигналу сирени і не були поінформовані іншими засобами. Це засвідчило системну вразливість інфраструктури оповіщення та потребу у терміновому її вдосконаленні з урахуванням принципів доступності та інклюзивності.

Особи з когнітивними або інтелектуальними порушеннями стикаються з іншою проблемою – складністю сприйняття офіційних повідомлень через високий рівень формальності мови та відсутність адаптованого викладу. Для таких людей критично важливо використовувати формат "легкого читання" – з простими реченнями, чіткою структурою та візуальними підказками.

Таким чином, чинна система оповіщення не забезпечує повноцінного охоплення всіх груп з інвалідністю, що створює серйозні ризики в умовах надзвичайних ситуацій.

У країнах ЄС, США, Японії оповіщення реалізується через системи Cell Broadcast, що забезпечують одночасне надсилання тексту, звуку та вібросигналу на телефони. Додатково використовуються смарт-годинники, табло, світлові

сигналізатори. У Великій Британії державна система оповіщення виводить повідомлення на весь екран смартфона, супроводжуючи його гучним звуком та озвученням тексту. У США діє система Deaf Link, яка дублює повідомлення у жестовій мові, текстом і аудіо.

Пропозиції щодо вдосконалення системи МАСЦО передбачають її розширення та модернізацію з урахуванням потреб людей з інвалідністю:

1. Інтеграція підсистеми Cell Broadcast. Пропонується включити до складу МАСЦО механізм масового широкомовного сповіщення через мобільні мережі (Cell Broadcast). Це дозволить оперативно надсилати повідомлення про надзвичайні ситуації всім користувачам мобільного зв'язку в зоні ризику. Повідомлення мають супроводжуватися звуком, вібрацією та озвученням для незрячих осіб.

2. Оснащення об'єктів масового скупчення людей фізичними сигналізаторами. До складу об'єктової інфраструктури системи МАСЦО слід включити світлові маяки, вібросигналізатори та прилади, що активуються одночасно із сиренами. Їх доцільно встановлювати у громадських місцях, на транспортних вузлах, у лікарнях, закладах освіти, центрах надання адміністративних послуг та житлових будинках, де проживають або працюють особи з порушеннями слуху.

3. Розширення функціоналу мобільного застосунку. Додаток, що входить до складу системи МАСЦО, слід адаптувати для користувачів з порушеннями зору (озвучення, масштабування), слуху (відео жестовою мовою), а також забезпечити функцію підтвердження отримання сигналу.

4. Забезпечення інклюзивності телекомунікаційного каналу. На національному рівні доцільно передбачити вимоги до теле- і радіомовників щодо дублювання повідомлень про надзвичайні ситуації жестовою мовою, а також озвучення текстових повідомлень на радіо.

5. Створення і ведення реєстру вразливих категорій населення. У межах МАСЦО має функціонувати захищена база даних про осіб, які потребують адресного сповіщення. Її слід формувати у взаємодії з органами соціального захисту та охорони здоров'я. Система повинна автоматично надсилати сповіщення через індивідуально визначені канали (SMS, дзвінок, push, вібросигнал).

6. Навчання персоналу та реагуючих служб. У межах експлуатації МАСЦО слід передбачити регулярне навчання рятувальників, операторів, соціальних працівників з питань інклюзивного реагування. Це включає вміння комунікувати з особами з порушеннями слуху, зору, а також супровід під час евакуації.

Усі зазначені компоненти можуть бути інтегровані в модульну архітектуру системи МАСЦО, забезпечуючи її відповідність принципам універсального дизайну, безбар'єрності та цифрової доступності.

Наявна система оповіщення потребує глибокої модернізації з урахуванням принципів інклюзивності, доступності та персоналізації. Використання міжнародного досвіду – зокрема технологій Cell Broadcast, мультимодальних мобільних додатків, відеоперекладу жестовою мовою та візуальних оповіщувачів — дозволяє суттєво знизити ризики для людей з інвалідністю, забезпечити їхнє право на інформацію та підвищити загальну стійкість громад до надзвичайних ситуацій.